

Krajské kolo 49. ročníku Fyzikální olympiády v kategorii E -texty

Máte před sebou čtyři úlohy, na jejichž řešení je stanovena jednotně ve všech krajích stejná doba 4 h čistého času. Úspěšným řešitelem se stává ten řešitel, který vyřeší alespoň dvě úlohy na 5 a více bodů, současně získá nejméně 14 bodů. Úloha 5 je odměnou pro rychlejší řešitele.

1. Předjíždění nákladních vozidel (10 bodů)

Nákladní automobil s vlekem o celkové délce 18 m se přesně v 16:00:00 začal rozjíždět z klidu z hranice parkoviště u silnice a po době 100 s dosáhl rychlosti 72 km/h. Touto rychlostí jel dalších 50 s. V tomto okamžiku se dostal do vzdálenosti 50 m za další nákladní automobil s vlekem o téže délce, který jel po téže silnici stálou rychlostí 54 km/h. Proto první automobil vybočil ze svého jízdního pruhu, začal předjíždět a do původního jízdního pruhu se vrátil až poté, co se zadní část jeho vleku dostala do vzdálenosti 24 m před přední část předjížděného automobilu.

- Urči, jak dlouho trvalo předjíždění a jakou dráhu za tu dobu urazil rychlejší i pomalejší automobil. Kolik ukazují přesné hodiny?
- Jak daleko od okamžiku výjezdu je místo, kde automobil zahájil a kde ukončil předjíždění?
- Nakresli graf $v(t)$ závislosti rychlosti na čase pro první automobil.

K výpočtům si načrtni vhodné obrázky nebo grafy.

2. Elektrárny (10 bodů)

Jaderná elektrárna Temelín (JETE) patří mezi soudobé české jaderné elektrárny. Elektrická zařízení představují dva bloky, každý po 1000 MW, které podle volně přístupných statistik daly do elektrické sítě v roce 2007 celkem 12,264 TWh ($T = \text{terra} = 10^{12}$).

- Odhadni, kolik dní v roce 2007 by byly oba bloky v činnosti, kdyby pracovaly na plný výkon. Kolik hodin denně by byly průměrně v případě plného výkonu oba bloky v činnosti?
- Kolik hnědého uhlí o výhřevnosti 15 MJ/kg by se ušetřilo denně (ročně) při nepřetržitém provozu jaderné elektrárny pracující na plný výkon v porovnání s tepelnou elektrárnou téhož výkonu jako JETE, je-li účinnost tepelné elektrárny 36 %.
- Kolik hnědého uhlí se ušetřilo ve skutečnosti v roce 2007 při uvedené hodnotě přínosu do sítě?
- Niagarské vodopády mají dostatek vody i dostatečný spád – každou sekundou jimi protéká průměrně 6000 m³, která padá do hloubky 50 m. Kdyby bylo možno využít energie jen jedné desetiny průtoku vody v těchto vodopádech pro pohon turbin hydroelektrárny, odhadni elektrický výkon této elektrárny při účinnosti 80% využití energie vody.

3. Lití olova (10 bodů)

O Vánocích se v některých rodinách dodržují staré zvyky; jedním z nich je i „lití olova“. V našem případě se nejprve musí 5 cm^3 olova uložit do vhodné nádoby, ohřát na teplotu tání $327 \text{ }^\circ\text{C}$ a následně roztavit, takže získáme tekuté olovo při teplotě, která je nepatrně vyšší, než je jeho teplota tání. Potom nalijeme ve dvou dávkách (nejprve 3 cm^3 , následně 2 cm^3) olovo do misky s vodou (objem vody je 300 ml) o teplotě místnosti $20 \text{ }^\circ\text{C}$.

- Jaké teplo je nutno dodat tuhému olovu o teplotě $20 \text{ }^\circ\text{C}$, aby se zahřálo na teplotu tání?
- Jaké teplo je nutno dodat olovu, zahřátému na teplotu tání, aby roztálo?
- Jak se změní teplota vody, když do ní vlijeme první dávku?
- Jak se změní teplota vody, když do ní vlijeme druhou dávku (je-li to ještě možné)?

Hustota olova je $11\,340 \text{ kg/m}^3$, měrná tepelná kapacita olova $129 \text{ J/(kg}\cdot^\circ\text{C)}$, měrné skupenské teplo tání olova 23 kJ/kg , měrná tepelná kapacita vody $4\,200 \text{ J/(kg}\cdot^\circ\text{C)}$, hustotu vody znáte.

4. Několik úloh z elektřiny (10 bodů)

- Neizolovaný vodivý pásek o délce L , obsahu příčného řezu S a měrném odporu (rezistivitě) ρ má odpor $R = \rho L/S$. Z tohoto pásku o délce L odstříhneme od konce část x a přiložíme těsně vedle zbytku; jak dlouhý je odstřižený kus, aby výsledný odpor soustavy byl poloviční, než byl odpor celého pásku?
- V elektrickém obvodu, který tvoří zdroj, spínač a mezi body A, B natažený izolovaný drát o odporu R , prochází elektrický proud I_0 . Potom soustavu doplníme tak, že k bodům A, B připojíme vodivě další drát odstřižený ze stejné cívky tak, že se vytvoří čtverec ABCD. Urči, jak se změní proud, procházející nedělenou částí obvodu? Dále k tomuto čtverci vodivě připojíme mezi body AC nebo BD další drát o odporu R ; jak se změní proud, procházející nedělenou částí obvodu?

Porovnej hodnoty proudu v původním obvodu a obou popsaných změněných obvodech. Napětí na zdroji považuj za stálé, přívodní dráty mají velmi malý odpor.

5. Odměnou pro rychlejší řešitele lahůdka: ovládání žárovky ze dvou míst

(řeš pouze tehdy, když ti zbyl čas, můžeš získat navíc 5 bodů)

Na schodišti rodinného domku (nebo uprostřed „průchozího“ pokoje) je žárovka, která je ovládána ze dvou míst – jestliže na jednom místě rozsvítíme, můžeme žárovku zhasnout buď tímž vypínačem nebo vypínačem na jiném místě, a opět žárovku rozsvítit z některého z těchto dvou míst. Navrhni elektrické schéma, které tyto podmínky splňuje. Vysvětli jeho činnost.